

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ל"ח

- (א) **במערבא פסקין להדין פסוקא לתלתא פסוקין- כ' השטמ"ק** דמאי דבמערבא פסקין כן, היינו משום שהיו קורין החמשה חומשי תורה למשך ג' שנים, ולכן היו צריכין לקצר הפרשיות, וממילא היו צריכין לחלק הפסוקים כדי שיהיו פסוקים מספיקים לכל פרשה ופרשה.
- (ב) **כתב לך פסל לך, מה פסולתן שלך אף כתבן שלך- ק'**, למה צריך להסמיכות בין פסל לך לכתב לך, הרי כמו דדרשי מפסל לך דפסולתן תהא שלך, לדרוש מכתב לך דהכתב יהי שלך. וכ' **המהרש"א** דמצד כתב לך גרידא אין מוכח לדרוש כן, שהכתב יהי שלך, אלא היינו יכולין להספיק שאתה כותב, משלך הוא (דהיינו, ממנו), וכמו דדרשי בכמה דוכתי. אבל בפסל לך, דאין שייך לדרוש כן, וא"כ ע"כ הכוונה הוא שתהא פסולתן שלך, לכן מכתב הסמיכות דרשי' כן גם לענין כתב לך.
- (ג) **למען תהי לי השירה הזאת לעד בבני ישראל- פי' הר"ן**, ואי שירה לבדה קאמר, מאי סהדותא איכא. וכ' **המהרש"א** דדוחק הוא לפרש כן, דודאי שירה המדברת בפוערנות אם יעברו על התורה נקרא עדות. ולכן פי' הגמ' בא"א, דאם היו צריכין לכתוב השירה, שאינו אלא עדות, וצריכין למוסרה לבני ישראל, כ"ש מצוות התורה, נצטוו לכתוב ולמסור לבני ישראל.
- (ד) **אין הקב"ה משרה שכנתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו- ע' בדרשות הר"ן** (ה') שהביא ממי שפי' ד"גבור" אין הכוונה לגבורה ממש, אלא שמכביר שכלו על תאוותיו, ו"עשיר", היינו שיש לו מדת ההסתפקות. והוא שי' **הרמב"ם** בשמונה פרקים (פרק ז', אולם ע' בהל' יסודי התורה ז', א', **וכסף משנה** שם). ותמה הר"ן ע"ז, הא כל זה נכלל ב"עניו", שהוא גדולה מכל המדות, ולא הי' צריך להוסיף גם עשיר וגבור. ועוד, הא מבואר מראיות הגמ', שהי' כוונתם לגבורה ועשירות ממש. **ובטעם** למה צריך מעלות אלו, בשלמא מעלות של חכמה ועניות, פי' הר"ן שם שהוא פשוט, דכדי להיות נביא, צריך להיות במדרגה גבוה מאד, דצריך השלמה במעלות הרוחני כדי להתנבא. אבל מה שצריך גם להיות גבור ועשיר, פי' הר"ן שהוא משום דכיון דנביא מנבא לההמון, ומודיע מה שצוהו ד' יתברך, א"כ "יצטרך שיהי נברח ונרצה מכל הכתות, מאוהבי החכמה, ואוהבי העשר ואוהבי הגבורה", כדי להיות נתקבל לכל.
- (ה) **וכולן ממש- ק'** בשלמא משה הי' לו כל מעלות אלו, אבל מהכ"ת דכל הנביאים ג"כ היו להם כל המעלות אלו. וכ' **המהרש"א** דכיון דכתי' נביא מקרבך מאחריך כמוני, משמע דכולם צריכים להיות כמשה. [ויש לע', הא הגמ' הביא ראיות מכמה נביאים שהיו עשירים, וממ"נ, אם צריך להביא רא' על כל נביא ונביא, א"כ מהו הראי' דכל הנביאים היו עשירים מו' אלו. ואם למדין מהא דכתי' נביא... כמוני, א"כ למה צריך להביא רא' בכלל. ואולי דלריוחא דמילתא הביא עוד דוגמאות של נביאים שהיו עשירים].
- (ו) **וכתי' עשר אמות ארך הקרש- פי' הר"ן**, אלמא משה גבוה עשרה אמות, וכו'. והוסיף **השטמ"ק**, דהיינו משום שלא מצינו שהיו סולמות במשכן (ובענין אם הי' משה רבנו גבוה י' אמות ממש או לא, ע' **בדרשות הר"ן** [הוצאת ארטסקרול, דרוש ה', הע' 57] שהביא המחבר [אחי הר"ר יהודה מאיר שליט"א] מה שנח' המפרשים בזה, ע"ש).
- (ז) **נ' שערי בינה נבראו בעולם, וכו'- ע' בפ"י הרמב"ן על התורה** בפתיחתו, דביאר ענין זה, שיש שער א' של בינת המחצב בכוחו ותולדתו, ובבריאת האדמה שער בינה אחר, ובבריאת האילנות, וכו', ובכל א' הוי שער של חכמה שאינו דומה לשל האחר, ומספרם מקובל להם שהיו חמישים. ואפשר ששער חמישים זה בידעת הבורא שלא נמסר לנברא. ואף דאמרו נ' שערי בינה נבראו בעולם, על הרוב ידבר, והשער הא' לא נברא. וכן מבואר בר"ן כאן, ידיעת הש"י על אמיתתו הוא השער נ'.
- (ח) **גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה- כ' הבן יהוידע** דנראה דודאי גם משה רבנו הי' נזהר בזה, שלא ליקח אפי' ברצון, אך מרוב ענוה שלו לא סיים השבח כולו על עצמו, שלא אמר ולא רצותי אותם, ולכן דקדק רבא לומר גדול הנאמר בשמואל ממה שנאמר במשה, ולא אמר גדול שמואל ממה שנאמר במשה בזה, דבאמת גם במשה הי' חסידות זו, רק שלא נאמרה בדבריו.
- (ט) **לא עשקתו ולא רצותנו- כ' המהרש"א** דמה שהביא הגמ' קרא זו, ולא הקרא לעיל מיני', מה שאמר שמואל עצמו את מי רצותי וכו', היינו משום שיש עוד מעלה בזו שהי' לשמואל על משה, דמצינו דהודו לו ישראל ע"ז, מה שלא מצינו במשה.
- (י) **הי' משה למד תורה ומשכחה- העיר העיון יעקב, א"כ**, למה המתין הקב"ה כ"כ ליתנו לו בחנם [ובפרט לפי מש"כ **המהרש"א** דא"א לדעת אנושי לקבל כל המצוות שבתורה בתוך זמן מועט של מ' יום]. ותי' שהוא ללמד לדורות, שמי דאינו מייגע, אינו יכול למצוא, דדוקא ע"י היגעתי בא המצאתי.
- (יא) **וזן את אשתו וכו'- כ' הר"ן** דזה אתי אפי' לשי' רבנן דחנן, דס"ל דאסור למדיר לפרוע חובו של המודר, דכאן אינו נותן לו בתורת פרעון, אלא בתורת מתנה. והעיר **האילת השחר**, הא היכא שיש ב' אנשים שחייבים לזון אשתו, אין הא' יכול ליפטר עצמו ע"י השני, אלא צריך ליתן דמים (וכדא' בכתובות בריש הנושא). וא"כ, כיון דנתנו האחר בתורת מתנה,

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

ולא בתורת פרעון, א"כ נמצא דהבעל עדיין חייב ליתן לה מזונות, ועכ"פ דמי מזונות, וא"כ הרי לא נהנה כלל. וצידד דאולי הוא נהנה דע"ז שיש לה מזונות, אולי לא תתבע מזונות (אף דיכולה לתבוע, וכנ"ל). עוד צידד לומר דחייב מזונות שתיקן התורה שאני ממזונות דריש הנושא, ואולי היכא דהנותן מתנה עושה תנאי עמה שתשתמש במעות אלו דוקא למזונות, וא"כ שוב לא תהי' יכולה לתבוע מזונות, והניח בצ"ע.

(יב) **וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונות** - כ' הרא"ש דמה דקתני במתני' "אע"פ שהוא חייב", היינו על אשתו קאי, אבל בניו, נהי דמצוה איכא לזונם, אבל חייב לזונם, דבאמת חייב לזונם, דהא דין זה מתקנת אושא הוא, ולא ממתני'. עוד הביא מר"ת דמוקים מתני' בשגירשה, וחזר ולקחה, והתנה לזון בניה. אבל המאירי כ' "וכן זן את אשתו ואת בניו, אפי' קטני קטנים, אע"פ שהוא חייב במזונותיהם". וע' בשלמי נדרים שאכן הק' כן על הרא"ש, הרי מבואר בכתובות דחייב בקטני קטנים (עד גיל שש), וכ"כ הרא"ש בעצמו שם. וכן הביא מה שהק' בשו"ת מהר"ם לובלין (ע"ט) על הטור שג"כ כ' דכל החיוב על האב לזון בניו הוא משום תקנת אושא, ומהו בקטני קטנים. וכ' דצ"ל דמה דאי' בכתובות (סה:) דצריך ליתן מזונות יתירים להאשה משום ולדה הקטן, אין הכוונה דצריך מזונות להולד גופי', אלא משום דסתם מניקות חולות הן, ואח"כ באושה התקינה לזון בניו הקטנים עצמם.

(יג) **ר"א אומר זן את הטמאה ואינו זן את הטהורה**... אמרו לו אף הטמאה וכו' - יש להק', לכא' שפיר אמרו לר"א, ומה באמת ס"ל, מהו החילוק בין טמאה לטהורה. וכ' האילת השחר דאולי ס"ל לר"א דהואיל ובהמה טמאה אינה עומדת להיות נמכר לגוי לבשרה, דכל זמן שהיא חיה רוצה יותר להשתמש בה, וא"כ י"ל דר"א אינו חושש על אותו ריוח, דמהכ"ת דבשעה שמוכרה לגוי יהי' לה אותו פטום (ובשלמא טהורה, דיכול הוא עצמו להשתמש בבשרה, שפיר י"ל דעומדת גם לכך, דבכל שעה יכול לשוחטה ולאוכלה), וא"כ אותו ריוח לא חשיב, וא"כ שפיר מותר לזון את הטמאה.

(יד) **ובכתו בוגרת ומדעתה** - פי' הר"ן, או דמדעתה היינו טעם הדבר, דכיון דאי"צ דעת האב, ממילא אינו מהנהג כלום, א"נ מדעתה היינו הדין, דצריך להיות מדעתה דוקא, שלא מדעת החתן, דאם החתן שלח האב לדבר עמה על עסקי נשואין, אסור, דהא קא מהני ל'. וכ' הקרן אורה, דנראה מדברי הר"ן, דמה דאסור למדיר לעשות שליחות של המודר, היינו אפי' אם אינו מדין שליחות, דהא ודאי אין שייך שליחות על הדיבור עם בתו לענין הנישואין, ומ"מ אסור, דהא סכ"ס עשה שליחותו. אולם מי דס"ל דשליחות אינו אסור אלא במקום דצריך שליחות, אז אפי' מדעתו של החתן יהי' מותר (שיהי' מותר לשלוח האב לדבר עמה), וכ' דכן הוא דעת הרשב"א, דס"ל דכאן מותר לשלוח האב לדבר עם בתו. ותמה בשיעורי ר' דוד (ק"צ) על הקרן אורה, דהא לכא' כל הסברא דהיכא דאי"צ דין שליחות מותר, היינו רק היכא דעושה מצוה, דעצם המעשה מותר משום דמצוה קעביד, אלא דאפי' במקום מצוה, אם שליחותיהו קא עביד, אסור, ובכח"ג אמרי' דאם אין צריך לדיני שליחות דמותר. אבל היכא דעשאו שליח לדבר עמה על עסקי נישואין, דלאו מצוה היא, הא לכא' פשוט דאסור, שהרי הוא עשה פעולה בשבילו, ואפי' אם אין צריך לזה גדרי שליחות, פשוט דצריך להיות אסור, ואין ראי' דס"ל להר"ן דבמקום מצוה יהי' אסור לעשות שליחותו היכא דאי"צ גדרי שליחות. ומה דס"ל להרשב"א דמותר לשלוח האב לדבר עם בתו, כ' הגר"ד די"ל דהיינו משום דס"ל דזה באמת חשיב מצוה, וא"כ כיון דמצוה ידי' קעביד, ואינו עושה שליחותיהו בתורת שליחות, שפיר י"ל דמותר לעשות פעולה זו.

(טו) **המדיר בנו לת"ת** - פי' הר"ן דציור של הגמ' הוא דהאב אסר הנאת הבן על עצמו כדי שלא לבטל ת"ת דבן. והרא"ש הביא מ"מ דפי' באו"א, דהאב אסר הנאת עצמו על הבן משום שלא הי' הבן רוצה ללמוד, וכ"כ הרמב"ם (נדרים ו', י"ז). וע' בפסקי הרא"ש (סי' ו') כאן שהביא מה שהכריע הרמב"ן כדעת הר"ן, והראב"ד שג"כ כ' כן, והק' כמה קו' על הרמב"ם, וע' בכסף משנה מש"כ ליישב.

(טז) **זן עבדיו ושפחותיו הכנענים** - פי' הר"ן, שאינם עומדים לאכילה לאחר מיתתן, אלא מניחין אותן, ואין אדם אוכלן. והק' האילת השחר, ל"ל הטעם דאין אדם אוכלן, הרי אסורים הם בשום הנאה, וא"כ ודאי אסור ליתן לגוים או לכלבים לאוכלן. ותי' דאולי צ"ל דמיירי בעבד קודם שמל וטבל, דאז אם ימות אינו אסור בהנאה, למ"ד דגוי שמת אינו אסור בהנאה.

(יז) **למנחרותא עבידן** - הק' הקרן אורה, ל"ל טעם דלמנחרותא עבידן, הרי קצת מצוה היא לזון עבדים ושפחות, וא"כ תיפוק ל' דמצוה קא עביד, ואדעתא דנפשי'. ותי' דגמ' מיירי במזונות יתירין, דלא שייך בהו מצוה, ואפ"ה מותר, משום דלמנחרותא עבידן.